

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1950

LETNIK VI. – L.

2

VSEBINA: Rado Kočevar: SKALAŠKA SMER V TRIGLAVSKI SEVERNI STENI (prvi zimski vzpon) / Debeljak Ciril: SEVERNI RAZ DEDCA / OBZOR IN DRUŠTVENE VESTI: Slovenski planinski in alpinistični muzej / Novi vzponi / Razgled po alpinističnem svetu / Iz svetovne planinske literature / Zadnje besede Poldovemu očetu / Vauken Evgen: Nesreča v Martuljku / Opomba uredništva k članku »Nesreča v Martuljku« / Sklepi sobotne diskusije

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica, II. provizorij, tel. 33-35 / Tu se urejujejo: reklamacije, naročila, naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 150 din in se lahko plača tudi v dveh obrokih po 80 din / Tekoči račun revije pri Narodni banki 601-93603-22 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

Načrt za ovitek je naredil abs. arch. Marijan De Reggi.

Prva številka »Planinskega Vestnika« 1950 se je zamudila, ker je čakala na zadnjo številko letnika 1949. Druga številka pa je izšla z zamudo, ker smo čakali na nov kliše naslovne strani.

POPRAVI. V »Planinskem Vestniku« 1949, št. 10 do 12, str. 250 »alpinistke« v »alpinistike«. Beseda hoče povedati nasprotje med »alpinizmom« in »alpinistiko«, ki naj bi bila gola sportna stran alpinizma. Drugi narodi te besede in tega pojma ne poznajo. (Zaključni članek dr. ing. Avčina).

OBISČITE

GOSTINSKA

PODJETJA

GLAVNEGA

MESTA

LJUBLJANE

Restavracije:

Rio, Šelenburgova ulica z barom
Slavija, Gosposvetska cesta
Daj dam, Cankarjeva ulica
Činkole, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
Evropa, Gosposvetska cesta
Nebotičnik, Gajeva 1 z barom
Tabor, Škofja ulica

Slaščiarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrševa cesta
Savica, Celovska cesta
Sokol, Pred Škofijo
Belokranjc, Florjanska ulica
Rožnik, Pot na Rožnik
Podrožnik, Pot na Rožnik
Ruski car, Mala vas 16, Jezica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tišlerju (za prehodne goste)
Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
Stari Tišler, Kolodvorska ulica

Rado Kočevar:

SKALAŠKA SMER V TRIGLAVSKI SEVERNI STENI (PRVI ZIMSKI VZPON)

Nahrbtnik je bil res »grd«, a bivak v Jugovem stebru me je docela izučil; rajši nosim 10 kg več, kakor pa da mi bi zmrznile noge ali pa bi se izčrpal. Podobno opremo so imeli tudi Kasperek, Vöck, Heckmeier in Harrer v severni steni Eigerja.

Dve je bila ura zjutraj, ko sva vstala s trdih pogradov. Ob treh sva v temi zapustila kočo. Še prej sva se poslovila od Šerbca.

Tiho sva stopala proti steni. Nekak negotov občutek sem imel pred steno, saj sem se moral pred kratkim že dvakrat obrniti. Bila je jasna aprilaska noč, temperatura pod ničlo. Sneg je bil trd. Ko sva se dajala v plazovini pod vstopom, je bila še zmerom noč. Nekaj krat je mimo naju po snegu švignilo kamenje. Kaj bo šele v steni, če je že tu hudič?

Za razbitimi stolpi Cmira se je začelo daniti. Bila sva pod vstopom pod velikim snežnim odlomom. Odložila sva bisage. Navezovala sva se hitro. Res smešna sva bila videti opasana s tolikim železjem.

Prvi skok pod značilno gredino je bil na debelo zalit s snegom, prehod tu je bil lažji kakor poleti. Sneg na gredini je bil precej strm, a k sreči zmrznjen. Ura je bila pet, ko sva začela. Do prvega stolpa je šlo hitro po snegu. Skrbina za prvim stolpom je bila strmo zasnežena in je tvorila ostro rez. Zasadil sem cepin v sneg in varoval. Debeljak je prestopil v strmo steno naslednjega stolpa. Počasi je napredoval, v roke ga je zeblo, poleg tega pa je moral čistiti sneg. Oba sva plezala v profiliranih gumijastih podplatih na gojzerjih. V novodobni zimski plezalni tehniki se najboljše obnesejo. Svoj sloves so dosegle po znani uporabi v punta Walker v severni steni Grandes Jorasses. Danes jih uporabljajo skoraj na vseh večjih turah v Centralnih Alpah. Tudi pri nas bodo v bližnji bodočnosti v masovni rabi in bodo izpodrinili zastarelo kroparsko okovje in Tricouni. Hitro je napredoval Debeljak po težavni steni navzgor. Nekje v sredi je krepko zamahnilo njegovo težko kladivo. Izginil je za robom. Vrv je tekla dalje, kmalu je zopet zapelo kladivo; sedaj sem moral naprej. Prvič v življenju sem občutil, kaj se pravi težak nahrbtnik v steni! Res, občudovanja so vredni nosači težkih nahrbtnikov v steni. Spomnil sem se primera, ko je moral Frelih nositi skoraj 20 kg, preko skalaške smeri v Špiku ali pa preko gladke severne stene Travnika nad Planico.

Debeljak je varoval na klinu v malem zasneženem koritu. Ko sem dospel do njega, sem mu pustil nahrbtnik in nadaljeval po strmem snegu navzgor. Na koncu je tvoril sneg s steno krajno poč, kjer se je dalo dobro varovati. Sedaj je bilo treba prečiti v znani gladki masiv »hlebca«. Ko sem prestopil iz snega v skalovje, sem moral obstati. Vse stope in oprime je zakrival led. Znašel sem se v precej neprijetnem položaju. Z eno roko sem držal za ledeni oprijem, z drugo pa čistil stope. Zabiti

sem moral kline in to v svetu, kjer poleti plezaš istočasno. Na malem stojišču v »hlebcih« tik pod najtežjim delom sem zabil dva klina za stojišče in zaklical tovarišu: »Naprej!«.

Nad stojiščem se je dvigala navpična poč, prevlečena na debelo z ledom. Vrsta je bila na Debeljaku. Že takoj v prvih metrih je moral zabiti klin. Na njem se je izvesil, stopil v Pruszkovo zanko, očistil led in zabijal naslednji klin. Delo je šlo seveda precej počasi, saj je bilo treba vsak meter pridobiti z velikim trudom in besnim zaganjanjem. Nad najinima glavama pa je stalno sikalo padajoče kamenje, kosi ledu, ki jih je čistil tovariš, pa so mi leteli ravno na glavo. Bila je zelo mučna situacija zame in tovariša. Spomnil sem se na padajoče kamenje v Eigerjevi steni, ki je postalo za mnoge plezalce usodno.

Centimeter za centimetrom je napredoval tovariš, večinoma v zankah. »Ubogi Cic je pa tu pošteno nastradal,« sem si mislil. Bil pa je tako trmast, da ni hotel nazaj na počivanje. Na tem mestu bi bil rad videl kibicerje na jeseniškem kolodvoru. Bi bili malo bolje poučeni o zimskih razmerah v steni.

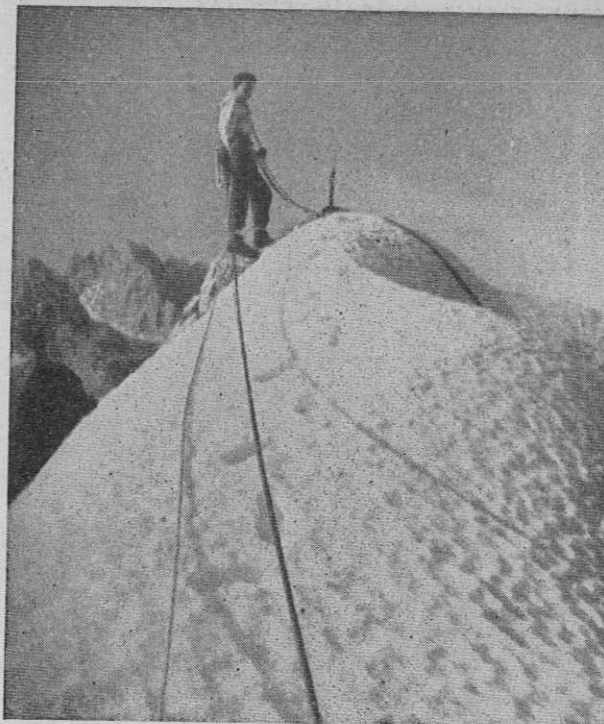
Končno je vrv obstala na mestu. Zopet udarci kladiva in krepak tovarišev glas: »Pripravi nahrbtnik!« Privezal sem ga na vrv in najin »zaklad« je zaplaval po zraku...

Težko mesto naju je precej zaposlilo. V poletnih razmerah sva bila z Vavknom čez v pol ure. Sedaj pa sva rabila za ta del skoraj tri ure. Osem klinov je moral zabiti tovariš med plezanjem, dva spodaj in dva zgoraj za varovanje. Na tem mestu je obrnilo pred dvajsetimi leti petnajst dobro opremljenih plezalnih družb, preden je bila raziskana skalaška smer.

Vreme sva imela k sreči dobro. Jasen dan je bil. Tam na prisojni strani Škrlatic in Rokavov se je že porajala pomlad. Kako toplo je bilo tam! A tu še trda zima v senci severne stene. Bilo je skoraj skozi pod ničlo in temu se imava zahvaliti za tako dober sneg in seveda tudi za poldenedelo skalo. Brez nahrbtnika in varovan od zgoraj sem hitro preplezal to težavno mesto. Izbil sem kline, nekaj pa sem jih seveda pustil v skali. Na vrhu sva sicer malo obstala, a naju je kmalu padajoče kamenje prisililo naprej. Ko sem prečil proti levi, je nekajkrat švignilo mimo mene. Dospel sem do plitve zajede, prevlečene z ledom. Nad menoj sem že videl zasneženi vhod v malo lopo z varovališčem. Nekaj metrov pod lopo sem zaradi negotovih stopov v ledu zabil klin. Bilo je ravno ono mesto, kjer sta se pred 13 leti smrtno ponesrečila tedanja mlada mariborska alpinista: Lettner in Domicelj. Tu sem zelo pohitel, posebno še, ko se mi je blizu noge raztreščil padajoč kamen.

Lopa je majhna in poleti visi navzdol. Sedaj pa je sneg pred lopo tvoril majhen zamet in prostor za varovanje je bil veliko boljši. Imela sva tudi streho nad glavo in tako bila vsaj za nekaj časa varna pred padajočim kamenjem v steni. Varovališče, ki so v zimskem času boljša in večja, sem našel v steni precej. Ravno tako v Jugovem stebru in drugod. V raznih navzdol visečih lopah ali prodnatih vesinah s previsno oziroma

Varovanje na Gorenjskem stolpu

navpično steno zgradijo snežni meteži lepo ravno snežno ploščad ali pa celo malo jamo. Taka mesta pozimi, ko je marsikje varovanje problematično, zelo razvesele plezalca. Tudi naju je prijazna lopa zelo razveselila. Predlagal sem Cicu porcijo kuhane »ovomaltine«, katero je seveda sprejel brez pripomb. Takoj nato je v lopi zabrnal mali bencinski kuhalnik.

Iz lope je treba preko velike previsne strehe. K sreči je bila suha. Zabil sem klin in s pomočjo gozdenja ob stene lope prišel preko. Bil sem še v poletu gruščnatem, sedaj zasneženem terenu. Za varovanje sem zabil dva klina. Tik nad nama se je strmo dvigal masiv Čopovega stebra. Teren je bil odprt, tako da je sedaj na naju letelo vse kamenje in ledeni kosi iz celega masiva gornjega dela Triglavskega stebra. To naju je zelo zaskrbelo, a pohiteti nisva mogla več, kot je to dopuščalo pravilno varovanje. Najprej je Debeljak prečil po snegu proti desni in nato zopet proti levi strmo navzgor. Poleti sem plezal tod držeč vrv v zankah, sedaj je bilo treba varovati vsak meter. Nevarnost padajočega kamenja je bila tu res velika.

Sedaj naju je čakalo dolgo prečenje po veliki poletni »cesti« vodoravno proti levi. Ta del stene me je zelo skrbel. Posebno neprijetno mi je bilo, ko sem ga gledal iz Jugovega stebra. Poletji velika gredina z navzdol visečim prodrom je bila videti od tam obupna. Kratek odstavek snega v veliki naklónini je prepadal v navpično 400 metrsko steno, ki še poleti ni preplezana. Že vse jutro sem mislil na ta del stene. Ni me skrbelo toliko plezanje, saj je bil sneg dober, kot varovanje. Saj bi padec enega zapečatil usodo obeh. Vstopni žlebič je bil leden. Na vrhu sem pod snegom prečil počasi proti levi. Debeljak je dvakrat strašno zatulil, da je dobil trdi blagoslov. »Kar pribij se, kjer si, jaz ne morem

več tu stati!» mi je zakričal. 40 metrska vrv naju je tu rešila. Plezal sem po snegu naravnost navzgor do male krajne poči. Po njej sem se zbasal do znane lope z možicem. Sneg je tu napravil večjo ploščad. Stojišče je bilo boljše kakor poleti. Možic je bil pod snegom.

»Stojišče za vole«! sem zaklical tovarišu, ki je že nestrpno čakal na odhod. No, vseeno sem zaradi morebitnega padca in za naslednji raztežaj zabil tu dva varovalna klina.

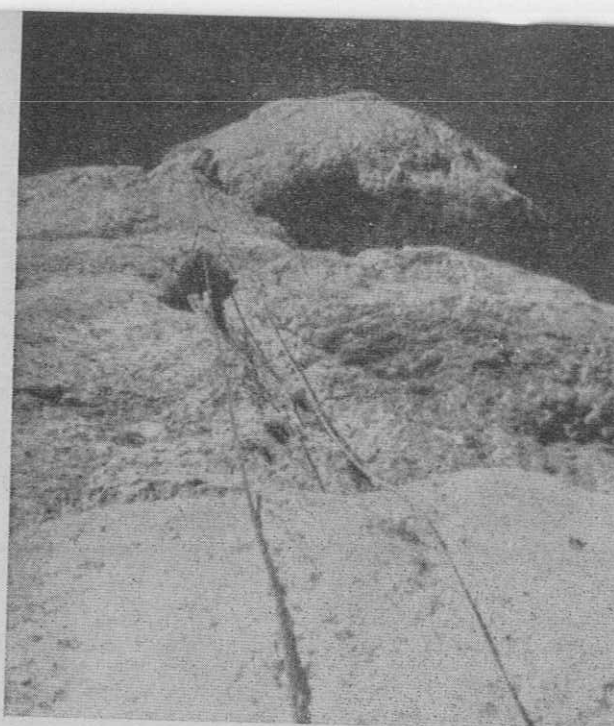
Ko je Debeljak nadaljeval, sem napravil tudi fotografijo za spomin na to mesto. Težavna mesta sem v steni le s težavo fotografiral zaradi varovanja. V ta namen bi morali biti štirje, kakor v Eigerjevi severni steni.

Nadaljevanje po gredini ni bilo torej videti tako obupno, kakor sem ga videl iz Jugovega stebra. Sneg je bil ugoden, le varovališča slaba. Naslednji raztežaj me je spominjal na snežno vesino v severni steni Šit nad Planico. Na varovališču sem se sedaj pribil s tremi klini v neko skrotasto skalo, ki je gledala iz snega. Klini so bili bolj »zariti« v zmrznjeno travo kakor zabiti v špranjo. Komaj sem čakal že konca, a polica je držala dalje.

Še dvakrat sva morala varovati na slabih stojiščih na gredini. Ko sva bila v dnu na koncu gredine stoječega žleba, sva se docela oddahnila. Poleti je prehod opravljen v petnajstih minutah. Sedaj sva potrebovala skoraj dve uri.

Debeljak je potegnil sedaj po kopnih odstavkih proti levi navzgor. Vrv je potekla hitro in moral sem mu takoj slediti. Ko sem prišel do stojišča, kjer se je pribil, sem mu najprej odložil težak tovor, nato pa nadaljeval. Napredoval sem po mali sneženi grapi z lednim kladivom hitro navzgor. Preplezal sem še dva vmesna ledena skoka in se znašel v večji lopi.

»Ladja« Zadnje težko mesto smeri

Tik nad nama se je dvigala večja previsna poč. Zopet je bil na vrsti Debeljak. Prvi del je prešel hitro, a nato je obstal. Več kakor pol ure je trajalo, preden je s pomočjo klinov in Pruszkovih zank premagal to izredno težko mesto. Zame z nahrbtnikom je bilo delo še težavnejše. Prehod tu po počmi me je spominjal na oni veliki previs v zahodni steni Dedca na Korošici, le da je bilo tam seveda mnogo huje. Še en raztežaj in stala sva na snežni rezi skalškega stolpa. Lep razgled se je nudil od tod. Na levi pod nama s snegom zalit Črni greben. Izlahka bi se sedaj dalo preko onih poleti neprehodnih skokov v dnu grape. Tako bi bil v tem dnevu ugoden trenutek za izvedbo gorenjske smeri. Od tu se je dobro videla snežna ploščad, kjer smo lani morali zaradi vremena obrniti. Preko tihega snežnega groba Topolovca je neprestano padalo padajoče kamenje in ledeni kosji z Velike Črne stene. Levo od Črnega grabna je peljala strmo zasnežena bavarska smer preko stene. V kombinaciji z »dolgo« nemško je bavarska smer ena najlepših in obenem najmogočnejših zimskih problemov v severni triglavski steni.

Okoli 250 metrov nad nama je molela ostra snežna rez gorenjskega stolpa. Svet do tja ni bil videti tako težaven in je podoben severozahodnemu grebenu Planjave v Savinjskih Alpah. Tu sva napredovala v hitrem tempu. Večinoma so se menjavale snežne vesine s strmimi grebenskimi odstavki. Ker ni bilo nikjer večjega napora, je bilo plezati tu res užitek. Posebno zanimiv je bil oster greben tik pod gorenjskim turncem. Ostra snežna rez me je spominjala na fotografije podobnih tur v Centralnih Alpah. Posebno zanimiv je bil poslednji odstavek turnca. Navpična plošča z oprijemi za »vole« je peljala na snežno rez. Tu sem se izvesil in s podplati uprl na gladko pečino. Bil sem na gorenjskem turncu.

Ura je bila tri popoldne. Sonce je preko Jugovega stebra poslalo del svojih žarkov na konec veličastnega pomola. Slika, ki sva jo gledala, je bila čudovita! Ostra grebenska snežna rez je molela kakih 60 metrov iz stene, njen konec pa je žarel v soncu. Res čudovita slika. Malo je mest, katere sem občudoval v stenah, a tu sva le obstala. Po desetih urah plezanja sva vsaj za hip sedela na soncu. Ni bilo treba dosti besed, bencinski kuhalnik je kmalu zabrnul in iz porcije se je kadil vroč »ovomaltine«. Nj se nama takoj dalo naprej. Vedela sva, da ta dan ne bova iz stene, saj sva bila šele na polovici.

»No, takih mest je v steni malo,« je pripomnil Debeljak. »Kar počijva malo.« Sedela sva tako skoraj eno uro. Kuhalnik je neprestano brnel. Napravil sem tudi nekaj fotografij za spomin.

Iz snega sem izkopal aluminijasto škatlo s spominskim zvezkom. Pred tremi meseci sva bila z Debeljakom tu, ko sva plezala Jožev steber. Takrat sva bila že ob sedmih zjutraj tu in na vrhu na Plemenicah ob enih popoldne. Tu na turcu sva se šele navezala. Polica, ki je bila takrat tako preprosta, je bila pozimi videti naravnost blazna. Poleti ozka polica je bila na plitvo zasnežena in zalita z ledom. 60 metrov težavnega plezanja s problematičnim varovanjem. Povrhu vsega pa še padajoče kamenje. Mesto bi bilo eno najbolj tveganih v Triglavski steni. Tisti, ki bo preplezal to mesto v snegu in ledu bo opravil podobno delo kakor Hintersteusser v svoji prečki v severni steni Eigerja. Toda ne samo ta prehod v Črni Graben, temveč celotne Zlatorogove steze ostanejo še velik zimski problem. Pleza v splošnem ne bo tako težavna, pač pa bo problematično varovanje. Celotna smer je še poleti izredno dolga, a pozimi bo treba računati še več kot samo na en bivak.

Tudi Jožev steber ostaja velik zimski problem. Prvič vodni led iz vedno vlažnih votlin in drugič težak nahrbtnik s potrebno zimsko opremo.

Tu bo preteklo še precej znoja in morda celo desetletja, preden bo raziskan pozimi.

Ob 3.45 sva se pripravila na odhod. Kar nekam težko nama je bilo takoj zapustiti prijazni sončni pomol. Morala sva naprej, kajti v dnu skalaškega kamina se je svetil led, a bivakirati sva hotela čim višje. Sneg je bil dober in ne preveč strm. Nekoliko neroden je bil le prestop v zasneženo dno ozkega kamina. Sneg je tu postajal bolj strm in končno sem moral gozdit ob stene kamina, da sem se lahko višje pribil za stojišče. Debeljak je nato nadaljeval po ožini kamina navzgor. Stal sem ravno v sredi kamina, tako da me je stalno zasipal padajoči sneg v kombinaciji s še tršim apnencem. V mali lopi sredi kamina je Debeljak varoval. V naslednjem raztežaju sem zabil dva klina, preden sem se usidral na dobrem pomolastem stojišču na levi nad kaminom.

Ura je hitro tekla dalje. Do noči ni bilo več daleč. Sonce je počasi izginjalo za temnimi obrisi zahodnih Julijskih Alp. Iz Črnega Grabna je zapihal mrzel veter. Treba je bilo pohiteti do malo boljšega stojišča. Toda pripravnega mesta ni bilo v bližini. One velike gredine pod »ladjo« pa so bile strmo zasnežene. Sedaj mi je prišlo na misel mesto, kjer so pred dvajsetimi leti bivakirali Joža Čop, dr. Miha Potočnik in Stanko Tomišek, ko so napravili gorenjsko smer. Tam okoli, če bo kaj, sem si mislil. Do tja pa je manjkalo še okoli 60 metrov. Debeljak je nadaljeval po strmi steni navzgor.

Kmalu sva dosegla Čopov bivak. Bila je navzdol nagnjena snežna vesina. Spati tam bi bilo zelo slabo. Ura je bila že pol sedmih in morala sva hitro poiskati prostor. 10 metrov niže od Čopovega bivaka sva našla malo navzdol visečo travnato gredino. Zbasala sva se tja. Najprej sva zabila kakih osem klinov za zavarovanje, saj se je dalo sedeti le ob napeti vrvi. S police sva nato očistila sneg. Nisva še končala, ko je začel legati mrak v dolino. Pripravila sva porcijo z bencinskim kuhalnikom. Toliko prekleti tovor je sedaj prišel prav. Najprej sva se oblekla. Za to sva porabila vse, kar sva imela. Zelo prav mi je sedaj prišla zaščitna gumijasta obleka. Ko je bilo to končano, sva začela s pojedino. Na dan so prišle potice, jajca, bel kruh, margarina itd.

Bivak pozimi v Triglavski steni! Malo je toliko tveganih zadev kakor ravno bivak v tej steni. Bila sva sicer izvrstno založena z živežem itd. A kaj bi bilo, če bi naju sedaj dobil vremenski preobrat? Niti pomisliti se nisva upala na možnost, da preko noči zapade kake četrta metra snega in se temperatura zniža za 10 stopinj. Mislim, da mi ni treba dosti pojasnjevati nadaljnji potek najine plezarije v tem primeru. No danes sva bila lahko zadovoljna. Vreme je bilo jasno brez oblaka. Le mraz je zaradi tega začel postajati malo ostrejši. Bila sva na izpostavljenem mestu pod ladjo in že najmanjši veter nama je zlezal do kosti. Vso noč sva kurila kuhalnik in pila vroč »ovomaltine« kakao. To je bilo dobro. Sedaj sem se spomnil na ono revščino in še hujši mraz v Jugovem stebri meseca februarja.

Ko ga je stresal mráz, je vstal in začel telovadbo. Zanimivo: V dolini na kakih tečajih ob petih zjutraj priganjajo na telovadbo in greš godrnjaje, tu v steni pa že opolnoči in prostovoljno.

Fantastičen je bil pogled v črno globel zatrepa doline Vrat; z neprijetnim občutkom sva gledala navzdol. Temne silhuete grebenov in stolpov v Rokavih Škrlatice in Cmiru so še bolj povečale čar zimske tihe noči. Na desni zadaj se je tiho dvigala zagonetna Velika Črna stena, zadnja pot nesrečnega Topolovca. Visoko nad nama pa je stala ladja kakor zadnja trdnjava pred ciljem.

Štrašno počasj potekajo ure pri takem bivaku. Največja muka je tako do dveh zjutraj, potem je lažje, ker veš, da dan ni več daleč. Večkrat sem posvetil z baterijo proti ladji in Veliki Črni steni. V dolini ni bilo nikogar, da bi naju videl. Šerbec je odšel na večerni vlak. Debeljak je prvič bivakiral v steni. Spala pa zaradi mraza nisva skoraj nič. Ponoči je nekaj krat močno zagrmelo. Tudi z Velike Črne stene je neprestano sikalo padajoče kamenje. Nekaj po polnoči je lunina svetloba nekje iz one strani Triglava osvetlila raztreskane grebene in stolpe Rokavov. Mráz pa je pritiskal vedno huje, tako da sva se tresla kar naprej. Zaradi otrdelih rok sem vedno težje polnil in prižigal kuhalnik.

Ob petih zjutraj so se končno na najino veliko veselje začele kazati posamezne konture oklepajočih gora doline Vrat. Začela sva razmigavati otrdele kosti. Nahrbtnik sva ponoči kar precej izpraznila. Hrana se nama je zjutraj veliko poznala. Kako sva bila sedaj vse drugačna videti kakor takrat z Zupanom v Jugovem stebru, ko sva še po izvršenem vzponu ostala brez hrane ves dan in vso noč. Res neverjetna je zdržljivost človeka v težkih situacijah!

Pripravila sva se za plezanje hitro. Debeljak je kar začel. Preko snega je vstopil v nekak majhen raz. Napredoval je hitro, prosto, brez klina. Sedaj sva plezala do ladje na eni vrvi. Svet do ladje je bil precej neroden. Nič kaj preveč varna se nisva počutila na zelo izpostavljenih snežnih vesinah. Zabijala sva, kjer se je le dalo. Poletne trave so bile povsod strmo zasnežene. Ob 8.30 sem dosegel varovalni klin na snežni gredini pod ladjo. Bila sva dobre volje. Sonce se je že precej dvignilo nad Triglavskim ledenikom. Ladjo sva pričakovala in tudi res našla suho. Možnost poledenitve ladje je izredno majhna. Prvič je že naklonina skale tolikšna, da se sneg skoraj ne more obdržati; povrhu vsega stoji še na tako izpostavljenem mestu, da vetrovi ves sneg sproti odpihajo. Če bi pa v ladji, ne vem iz kakega vzroka, ležal led, bi bilo v ostalih mestih v smeri naravnost blazno. Ne vem, če bi se našel na svetu norec, ki bi v takem sploh v steno vstopil. Na primer po novem snegu.

Preko ladje sva bila v slabe pol ure z nahrbtnikom, ki sva ga vlekla čez. Naravnost uživala sva v elegantni pleži. Slabši je bil svet nad ladjo, ko sva se znašla v zasneženem terenu. Takoj nad ladjo je Debeljak zabil tri varovalne kline. Do vrha je še manjkalo cca 250 metrov tehnično lažje, a še zmerom previdne pleže. Menjaje v vodstvu sva plezala prosto

brez klina. Le na varovališčih sva se vedno pribila. Snežne vesine tu nad ladjo so bile zaradi sonca nekoliko odjužene. Treba je bilo včasih velike previdnosti. Sam stojim na stališču, da je lažji teren v steni veliko bolj nevaren kot detajli šeste stopnje, kjer plezalec do kraja pretehta vsak premik telesa.

Videla sva, da rob stene ni več daleč, a poznalo se nama je, da sva morala neprespansko prestati mrzlo noč v zasneženi steni.

»Poglej, Cic, tukaj sva lani izstopila opoldne iz Čopovega stebra!« Rez grebena je bila strmo zasnežena in je prepadala v veliki naklonini. Na levi strma grapa, na desni pa skoraj navpična stena. S cepinom sem sekal zadnje stopinje v steni. Končno, ob desetih dopoldne sva dosegla toliko zaželeni vrh! Stena je bila za nama. Globoko je bila dolina Vrat.

*

Skalaška smer je od vstopa do izstopa visoka 1250 metrov. Preplezana smer je torej najdaljša pri nas pozimi. Celotni čas plezanja znaša 30 ur. Poleti je smer mestoma pete težavnostne stopnje in je preplezljiva v šestih urah. Zimske ocene ne moreva podati, ker lestvice, ki bi pravilno ocenila zimske napore, pri nas ni. Tehnične in druge težave v steni bo lahko razumel le tisti, ki je podobne doživel. Prestani napor in objektivne nevarnosti v tej steni ne morem primerjati z nobeno poletno smerjo. V steni sva rabila 68 klinov računajoč tu celotno število na nekaterih varovališčih tudi po tri zabite kline. V steni sva jih pustila cca 14. Snežne razmere so bile ugodne. Sneg na splošno zmrazjen. Temperatura podnevi cca 2 stopinji Celzija pod ničlo, ponoči okoli pet stopinj pod ničlo. Vreme v splošnem jasno in mirno, ponoči nekoliko vetrovno. Slabo stran je predstavljal v steni vodni led, ki je visel ravno na najodločilnejših mestih. Velika nevarnost je tudi stalno padajoče kamenje in led.

Z izvedbo zimske skalaške smeri pa Triglavska stena še ni raziskana. Ostane še veličastna bavarska-dolga nemška, Prusik-Szalayeva smer, nadalje grandiozne Zlatorogove steze in Čopov steber in končno smer Ogrin-Zupančič v zahodnem delu stene.

Veter je bušil v naju, ko sva vsa vroča in dobre volje stopila pred bajto. Iz nje se je čulo vriskanje in petje, smeh in ropot. Fantje se veselijo, ko so po končanih turah zopet vsi skupaj.

Bila sva kaj čudno opremljena: dve nylon vrvi preko ramen, velik sveženj klinov in zaponk, okrog pasu pa kito Pruszkovih vrvic. Marsikdo bi se čudil, da ob tej pozni opoldanski uri odhajava na plezalno turo.

Dolgo sva že z Radotom nosila v mislih načrt — drzen in lep, ki bi predstavljal v najinem gorskem udejstvovanju največje delo in najtežjo plezarijo, kar sva jih kdaj opravila skupaj. Bila je to severni raz Dedca. Daleč nazaj že sega njegova zgodovina, le sedanja oblika njegove stene je še mlada, kajti šele potres leta 1895 jo je spremenil v zid in ji dal tudi svojstvo, ki je pri prvih plezalnih poizkusih delalo največjo preglavico, to je skrajno krušljivost. Prvi se je za to steno zanimal Mayer, zmagovalec severne stene Grandes Jorasses in je vprašal, zakaj ta stena še ni preplezana. Hotel je vstopiti sam, a domači plezalci mu niso ustregli, ko jih je prosil za opremo; in tako je ostala stena še nadalje brez obiskovalcev. Za njim se prvi zanima zanjo Boris Režek. Skušal je vstopiti v steno v njenem najtežjem delu, to je v vpadnici severnega raza. S skrajno težavo je prišel 8 metrov visoko, kjer ga je stena prisilila k umiku. Za njim dolgo ni nihče več tvegala poskusa. Šele lansko leto se začno zanimati zanj mladi celjski alpinisti. Prvi med njimi je bil Arnšek Ivan, ki je sam, brez varovanja preplezal spodnji del te stene po poševni zajedi, ki seka spodnji del stene od zapada proti vzhodu. Pri dobro vidnem trikotu, kjer zajede zmanjka in preide ta v navpične prevesne počii v vzhodnem delu stene, se je umaknil. Teden pozneje mi razodene načrt, ki sva ga uresničila takoj prvo nedeljo po njegovem poizkusu. Izognila sva se lahkemu prehodu, ki ga je uporabil Ivan ter izpeljala smer naravnost preko spodnjega dela in priključila varianti pri trikotu. Dalje sva plezala po izredno težavni počii in gladkih trebuhih ter izstopila nekaj metrov vzhodno od vrha.

Jeseni istega leta, ko sem zašel v Radotovo družbo, se nama je porodila misel na severni raz te stene. Na taboru celjskega odseka sva nekega dne vstopila. Šarila sva pod gladkimi črnimi platni, zabila tu, zabila tam, a vstopiti nisva mogla. Opustila sva načrt in se umaknila v desno ter izpeljala tam kaminsko smer preko zapadnega dela stene. Smer je izredno težavna in zahteva polno poznavanje plezalne tehnike in precej fizičnih moči. Večkrat sem potem ponavljal obe smeri, a vedno zopet so mi uhajali pogledi v sredo, v izprani raz, edini in osrednji problem Dedčeve stene.

»Danes ali pa nikoli,« pravi Rado, ko sva drobila nadležni mel pod severno steno. Nekdo je vriskal za nama. Ozrl sem se in opazil, da gresta za nama Ivan in Silva, prav tako oborožena z vrvjo in kovačijo. »Kam pa?« »V desno.« No, vsaj ne bo dolgčas. Iz gruščca pod vpadnico raza sem pobral star, zarjavel klin grobe izdelave. Od kod bi neki bil? Hranil sem ga za spomin. Pozneje sem zvedel, da je Režkov.

Dolgo sva iskala primerno mesto za varovanje, kajti že prvi metri niso obetali nič dobrega. Rado je zabil dva klina kar v travo, porazdelila sva ropotijo in vstopil sem. Prvi meter je terjal prvi klin in umetni stop. Po skrajno težkem plezanju sem zmozel prvih 10 metrov in zabil prav na razu. Stal sem na prstih ene noge, druge pa pri najboljši volji nisem imel kam postaviti. V takem položaju, viseč na klinu, sem varoval Radota. Prilezel je do mene, mi stopil na roke, na rame, končno celo na glavo in zabijal klin. Celu neskončnost me je tiščala njegova teža na edini stop. Globoko sem se oddahnil, ko je v škripcu zlezel pol metra više in zopet zabijal. Plezal je v neizraziti zajedi 4 m naravnost navzgor in varoval na malem stebriču ali bolje na drobnem rogeljčku, kjer je zabil klin, da sem prilezel do njega. Tu je stena kazala precej dvomljivo lice. Naravnost navzgor je bilo nemogoče. Levo pod ogromno črno liso sredi raza je vodila nekakšna polička. Misliti nanjo, naravnost blazno!

Poskusil sem v desno. S pomočjo dveh klinov sem zlezel dober meter više; tu je pa stena ukazala: »Stoj!« Same gladke in navpične plošče brez prijemov in stopov. Nagnil sem se okoli raza in zagledal Ivana in Silvo, ki sta se ravno pehala preko težkega previsa že visoko nad nama. Premik roke bi me skoro pognal iz stene. V zadnjem trenutku sem zagrabil za klin in komaj zlezel — nazaj. Kaj sedaj? Umik je bil od tu nemogoč. Obvisel bi prosto v zraku, daleč od prevesnega raza. Tu tudi ne ostaneva, zato ostane samo še eno — polička. Morda pa le gre. Rado je vpel obe vrvi v kline, da sem tako dobro varovan našel težko izpostavljeno prečnico. Prijem za prijemom — počasi in previdno. Nikdar še nisem plezal kaj takega, niti v vežbah en meter nad zeleno livado. Slika iz prečke v severni steni Vel. Zinne, ki sem jo nekoč gledal, je še kar udobna v primeri s to. Za 6 metrov prečke sem rabil celo uro. Na koncu sem za drobno luskó zabil specialni klin, ki je pel votlo in nešpodbudno. Pri vsakem udarcu se je izpod pokline vsul bel prah. Nehal sem z zabijanjem, sicer bi zletel z luskó vred v dolino. Nekateri trdijo, da v steni ne občutijo izpostavljenosti in globine. Jaz sem jo to pot pošteno. V takem položaju se šele pokaže moralna trdnost plezalca, izkažejo duševne vrline, ker so vse sile in lastnosti združene v eno samo dejanje in hotenje, ker se etika in estetika spremenita v srdito borbo ali-ali, v nekrvav, a odločilen boj človeka z naravo in objektivnimi težavami. Iščemo športni moment v plezanju. Če ta obstaja, je alpinistika gotovo najtežja panoga, morda celo pretežka, da bi še bila šport. Športni moment najdemo le v fizičnih naporih plezanja, duševne zahteve pa so za šport prevelike, saj večkrat v najtežjih detajlih, prekašajo tudi fizično moč plezalca. Maraton je težka in naporena športna disciplina, prav tako nogomet, rokomet in boks, a povsod lahko reče tekmovalec: »Dosti, ne morem več.« Odstopi, ker je na koncu svojih moči, zavijejo ga v tople prte in mu dajo vročega čaja, da si opomore. Ali pa lahko to stori alpinist in reče: »Ne morem več?« Če izgubi moč nad samim seboj in ne žene svojih moči do skrajnosti in do zmage, ostane le še eno in to je pogin. Srednje poti alpinistika ne pozna. Zdržati do konca ali poginiti na sredi, je trd zakon narave, ki se

ga naj zaveda vsak alpinist, preden vstopi v steno. Vpraša naj se, ali je zmožen, da doseže ono prvo ali ima dovolj moči, da zmaga. Nič ni na svetu nemogočega, le sredstva, da kaj dosežemo, so včasih premajhna.

Na zabitem klinu sem se dvignil pol metra, zagozdil noge v lusko in tvegaj skrajno težaven prestop v desno steno neizrazitega stolpiča v razu. Držal sem se kot pajek na stropu: le s konicami prstov. Tu sem pogledal nazaj in zagledal nekaj, kar mi je pobralo vso dobro voljo, kolikor sem je še imel. Edini klin v prečki, ki je predstavljal nekako moralno oporo in pomenil veliko v primeru padca, ki tu ni bil izključen, je plesal prosto sem in tja po vrvi. Ko sem prestopil, sem ga izruval, ne da bi čutil kdaj. Nehote sem se za trenutek zbeagal. Pogledal sem Radota. Mirno, toda resno je zrl k meni in h klinu. Iz njegovega pogleda je sevala odločnost in pripravljenost, v njegovih rokah sem se čutil varnega. Megla, ki je oblizovala svet pod nama, je prhnila tudi v steno; Radó je izginil. Plezal sem dalje. Gotovo je na oni strani raza kamin ali vsaj poč, da izplezam preko črnih plati. Z nogami sem stisnil steber kot konja, preprijel z rokami in zlezal okoli roba. Stal sem na meji črne plošče, ki je grozeče izginjala nad mano v megli. O poč ali kaminu ni bilo govora.

Kako sam si želi biti včasih človek v gorah, da se pomeni sam s seboj, da pretehta in razčisti vse, kar mu teži dušo in razburja srce — želi si nemega pogovora s gorami. Tudi jaz sem bil tedaj sam. Vrvi pod mano sta izginjali v meglo, veter ju je zibal sem in tja, svet pa je ležal tiho, kot bi nasledoval trd boj dveh malih bitij, ki sta vklenjeni v negotovost in nevarnost. Strah me je bilo skoro samega sebe. Rahli notranji občutki so mi begali dušo, napete kite v zapestjih in gležnjih so trepetale od prevelikega napora. Glas, ki sem ga odganjal od sebe z vso silo, je postajal vedno bolj vsiljiv. Kaj če ne izplezam! Spomnil sem se zadnjih metrov pod seboj, ki bi v primeru umika zahtevali padec. Za nič na svetu ne bi tvegaj stopiti na zadnji stop ali prijeti pol metra niže. Čutil sem, da bi to presehalo moje sposobnosti in moči. Skala me je postavljala pred usodni račun: ali — ali. Ostala je le še črna plošča nad nama, vlažna, zasigana in brez vsake razčlembe. Prvič v svojem življenju in prvič v mojem udejstovanju v plezanju sem občutil, da stojim na meji skrajnosti in če stena zahteva le še drobec hujšega, bo to presehalo moje zmožnosti in tehniko, ki sem jo spoznal docela v teh kratkih črnih metrih Dedčeve stene.

Plezal sem dalje, če smem to imenovati plezanje. Ne spomnim se več, kako sem prestopal, zakaj sem prijemal, vem samo to, da sem visel celo večnost na koncih prstov in na prednjih zobeh škarpončinov, ki so tam opravili svoje najtežje delo. Vsak meter, vsak stop, ki sem ga pustil za seboj sem pregledal, robkal po špranjah, a vse zastonj. Vedno zopet sem zataknil klin za pas, ali ga obdržal v zobeh, ko mi formacija ni dopustila najmanjšega giba. Stal sem pod drobno lusko tesno prislonjen na steno in dihal težko in neenakomerno. Zdelo se mi je, da slišim srce skale, kako bije mirno in komaj slišno. Z eno nogo sem stal v drobni vdolbinici, druga pa je slonela na njej, kajti za njo ni bilo več prostora. Čudil sem se samemu sebi in svoji volji, čudil svojim močem in mišicam. Peta je začela

skakati gor in dol, meča so se tresla od napa. Bil je skrajni čas, da zabijem klin, toda kam. Robkal sem z njim nad glavo in iskal špranje. Gledal sem pred seboj v skalo, kajti, če bi dvignil glavo, bi vrgel celo telo iz ravnotežja. Roka in klin sta iskala dalje. Kaj je to? — Klin je obtičal v špranji. Srce je udarilo krepkeje, roka je počasi drsela po skali za pas, zagrabil sem kladivo in celo večnost je lezla zopet gor h klinu, ki je rahlo sedel za par milimetrov. Okrenil sem glavo in poškilil navzgor. Krepek zamah bi me takoj pognal s stojišča, zato sem previdno nastavil in udaril. Cvenk — še enkrat je milo zazvonil nekje pod mano, nato pa je bilo vse tiho. Vse se je zrušilo v meni. Tak je torej tvoj konec? Še nekaj trenutkov boš držal mrzlo skalo in stiskal prijem, da ti pogleda kri izza nohta, nato bo pa vsega konec. Kaj sem mislil takrat, ne vem. Bil sem miren in tih, zdelo se je, kot bi s klinom odletele tudi moje misli in vse želje. Saj ne bo več dolgo. Noga trepeta in stresa celo telo, roko pokriva pot in maže skalo, prsti neprestano lezejo, sicer počasi, a gotovo. Zakaj ne izпустиš? Sedaj ali pozneje, konec bo isti. Skoči! Prihraniš dolge trenutke muke in napetosti. Še en členek na prstih, pa bo vse gotovo.

Cic! Glas, ki sem nanj že pozabil, me je stresel do mozga. Saj nisem sam — postal bi ubijalec. Nihče ne zdrži sunka 60 metrov brez klina. Rado, kot brat si mi, a jaz ne morem več, padel bom. Govoril sem sam s seboj, bal sem se, da me glas odbije od stene. Prereži, Rado, naj padem sam. Težke, najtežje ture sva delala skupaj, previsi me niso videli nikjer brez tebe, spoznal sem te v dušo in ti mene, delila sva srečo in nesrečo. Viharji in mraz so kovali vez med nama, ki je v gorah preizkušena. Ne bo se strgala. Rado, ne bom padel, ne smem. Zdržati! Laž so občutki, laž je izčrpanost in skrajnost, pokazati sebi in skali, da zmorem več, kot zmorem. Prisiliti svojo lastno moč, prehiteti duha in prestopiti mejo človeške zmogljivosti. »Rado,« sem kriknil in kaj sem storil potem, sam ne vem. Vse, kar je ostalo v meni močnega, zadnja kita na prstih se je napela do skrajnosti, pognal sem se više, zdrsnil, zagrabil, robkal z nogami v steno, saj je to moj odločilni in morda zadnji napor. Zagrabil sem. Potna skala, ki je pred trenutki še držala izmučene prste, je sedaj zarezala v črno gumo škarpončinov. Pri glavi sem zagledal špranjo. Leva roka je trdno zagvozdena držala ravnotežje. Nastavil sem klin

in udaril. Prijel je. Vedno globlje ga je požirala skala, vedno tanjše je pelo kladivo. Vpel sem zaponko, s tresočo roko vpel vrv in obvisel. Popustila je vsa napetost. Zame je tedaj ugasnilo vse življenje. Skala, ki jo je močil znoj z mojega čela, je bila topla in prijazna. Nič nisem mislil takrat, samo mir — brez dela, brez napetosti in nevarnosti. Saj sem visel na klinu kot dete ob materinih prsih. Počivalo je telo, a še globlje duša. Le srce je bilo burno in težko, kot bi poganjalo svinec po žilah. Bilo je to največje dejanje, kar sem jih kdaj storil v gorah in ga kdaj bom. Tebi hvala, Rado, za tvoj klic, prišel je v pravem trenutku. Beseda tovariš pri zadnjih močeh je izsilila iz mene več kot zmorem, pokazala novo pot in načela novo kitico v pesmi mojega gorskega življenja. Do kraja sem spoznal samega sebe, spoznal sem to, kar sem iskal leta v previsih in najtežjih stenah.

Počasi se mi je vračala zavest in moč. Vpel sem Pruszkovo zanko, stopil vanjo in se obrnil iz stene. Pod sabo sem videl prod in črne metre, ki so bili moja preizkušnja.

»Rado, izbijaj! Hura!« Globoko pod menoj je zapelo kladivo. Rado je izbijal varovalne kline. »Davaj!« Počasi sta lezli vrvi v mojih rokah. Drži! V prečki je izgubil prijeme ter po vrvi pridrsel pod mene. Prestopil je raz in stal pod črno ploščo. Zaman je iskal prijemov, obvisel je na vrvi in kar po njej splezal do mene. Menjava na tem mestu je bila nemogoča.

»Cic, jaz ne tvegam vodstva. Priveži in plezaj dalje!« Bil je prav tako izčrpan kot jaz. Privezal sem ga na klin, vpel svojo vrv v zaponko in plezal dalje. Šele 30 metrov nad nama bo konec težav. Lepa polica bo primerno mesto za počitek pred zadnjim previsom pod vrhom. Plezal sem v precejšnji negotovosti. Rado je visel dva metra pod varovalnim klinom skoraj dobesedno na vrvi. Meter za metrom sem puščal za seboj. Brez klina, povsod črn, zglajen zid, pod mano pa prod, ki je vabil. Toda ne boš me zagrebel v svoje plasti, sedaj pa najmanj, ko je najtežje za nama. Po 15 metrih navpične pleže sem že resno občutil izčrpanost in slabost v rokah. Moralna napetost je presejala fizično, zopet sem imel na dlani rezultat, če bi padel. Rado ne bi vzdržal, o tem sem bil prepričan. Če pa bi vzdržal Rado, bi iztrgalo klin. V skrajno težki in izpostavljeni prečki sem prilezel pod navpično lusko, ki je bila prislónjena ob steno. Edini prehod na polico je bil tu. Nisem si oddahnil — vstopil sem takoj. Comicijeva stranska oporna tehnika zahteva od človeka ogromno sile in močnih mišic ter izčrpa v dveh metrih najtrdnjega človeka. Jaz sem plezal tedaj celih 10 metrov. Kako sem to vzdržal, ne vem. Vrvi sta plesali po zraku, ne da bi se kdaj dotaknili skale. Če bi padel tu, bi letel daleč preko Radota in padel tudi najmanj 20 metrov od stene v grušč. Zagrabil sem za rob luske, se pognal preko in padel na polico. To pot nisem čutil ničesar, tudi svojega srca ne. Roke so ležale na skali otrple, bele, brez krvi. Kako dolgo sem ležal, tega ne vem. Rado je visel na vrvi in molčal. Razumel je tišino in mir nad seboj. Prilezel sem v pravem pomenu besede po vseh štirih do ostre skale, ki je štrlela iz police in se usedel za njo. Počasi sem zabijal klin. Tri udarce, pet minut odmora in zopet. Klin je lezel v skalo s krasnim glasom.

Nisem se zanesel na roke pri varovanju, zato sem vpel vrv nad seboj v zaponko in tako varoval Radota. Počasi je lezel za mano. Klin na stojišču v črni lisi je pustil zabit. Ko je prilezel do mene, me je samo pogledal in trdno stisnil mojo roko. Izrekel mi je s tem zahvalo, ki je bila zame največje plačilo, ker je bila iskrena in polna poštenega gorskega prijateljstva. Sedela sva in molčala. Storila sva nekaj, kar je jemalo besedo, le prsi so bile polne in srce je bilo lepo in veselo, bila sva srečna, da živiva — ker sva vedela, za kaj živiva. Gledala sva meglo, ki je stegovala svojih sto vratov in oblizovala temena in vznožja skalne lepote. Tih je ležal gorski svet pod nama, le votel glasek plezalčkovega kljuna je tu in tam presekala tišino. Šele mrak, ki je počasi legal v dolino in rdečil vrhove, naju je vzdramil iz premišljevanj.

Rado je prepustil zopet vodstvo meni ter se trdno usidral za skalo pod varovalni klin. Pregledal sem še vozle obeh nylonk, navesil na nji zaponke in kline ter vstopil. Megla, ki se je v najinem počitku umaknila za grebene, je sedaj zopet tiščala v doline in ovijala vznožja gora. Lezla je vse više in kmalu zavila tudi naju v svoj mokri in neprijetni plašč.

Stal sem pred zadnjo preizkušnjo, pred zadnjim previsom tik pod vrhom. Plezal sem od Radota proti desni po strmi, neizraziti zajedi, ki je prehajala v previs. Formacija se ni spremenila in klin ni prijel nikamor. S skrajnim tveganjem in brez varovanja sem prestopil pod preveso v desno. Skrčil sem noge pod trebuh, uporabil podprijem ni se dvignil. Nad sabo sem videl prijem, tako lep in vabljev, — spustil sem z eno roko spodaj, a druga ni zdržala ogromne teže v izvršenem položaju — spustil sem. Kot žogo me je odbilo od stene nad Radota, treščil sem na polico, se odbil in odletel v loku dalje nad črno ploščo. Sunek ob pasu me je pognal ob steno. Obvisel sem. Bil je to prvi padec v mojem življenju. Letel sem nekako 8 m. Sreča je bila, da sem padel na polici na trebuh, kjer sem z rokami omilil padec. Visel sem na vrveh 4 metre pod Radotom. S težko muko sem prilezel nazaj do njega in šele tedaj opazil, da krvavim na roki in kolenu. Rado je bil bolj prestrašen od mene, pričakoval je najmanj razbito glavo in polomljena rebra.

Zamenjal sem Radota pri varovanju. Plezal je po polici nekaj metrov desno in tam po dolgem, precej nesposobnem samogovoru zabil specialni klin za nekaj centimetrov v zasigano poklino. S skrajno težavo je zlezal dva metra nad polico pod črn previs, od koder je z največjo muko prilezel — nazaj.

Postalo mi je nekako tesno pri sreči ob misli, da bi morala tu 60 m pod vrhom prenočevati. Mrak je metal dolge in strahotne sence razigranih

megla preko stene in s temo zastrtih kotanj pod nama. Bled in zaskrbljen je prilezel do mene. Kaj sedaj? Brez vprašanja je zopet Rado sedel na moje mesto in varoval. Pregledal sem vso steno nad sabo — gledal levo in v desno, morda se da po polici zbežati iz stene. Sedaj nisva več mislila na plezarijo in končno zmago. Beg iz stene še pred nastopom popolne teme je bil najin zadnji in edini načrt. Plezal sem v desno po polici, misleč, da najdem tam prehod do desne smeri, po kateri bi brez večjih težav še pred nočjo izstopila iz stene. Po dvajsetih metrih izpostavljene plezarije je kar na lepem zmanjkalo police, do desne smeri pa je držala črna in nepremagljiva plošča. Plezal sem nazaj k Radotu ter mimo njega dalje po polici v levo. Polica je takoj po nekaj metrih prešla v navzdol vodečo poklino in se izgubila nekje v meglo zavitem vzhodnem delu stene. Torej tudi tu ni nič. Nazaj k Radotu, pa naravnost navzgor, naj stane kar hoče. »Rado, sedaj pa drži!« Misel na strašno in mrzlo noč na tej polici je vžgala v meni novih sil, vsaj duševnih, fizičnih pa ni bilo več kje vzeti.

Mesto, kjer sem prvič zdrsnil, sem zmožel le s skrajno težavo. Svet, ki je bil enak tistemu v črni plošči, je zahteval zopet svoje. Meter za metrom, počasi in previdno. Še dva, pa bom preko. Stal sem tik pod previsom. Videl sem že čezenj in lahek svet nad njim in vrh, ki se je bleščal v zadnjem žaru dneva. Bil sem tu nekako 14 metrov nad Radotom. Z levico sem zagrabil nad glavo in upognil kolena kot maček, ki se pripravlja na skok. Z desno roko sem prijel nad previs. Čutil sem prijem, robkal sem po njem, samo še malo, nekaj centimetrov, da zgrabim. Leva roka je potna in izmučena zdrsavala, s prsti sem božal po prijemu, a ga nisem dosegel. Mrzlo me strese po hrbtu, padel boš. Ne, ne smem — to bi bil padec 30 metrov, kdo ga bo vzdržal! Rado na enem klinu, brez moči in izčrpan. Pa vendar. Drugega ne more biti. V zadnjem naporu sem preprijel z desno, a zagrabil mimo. Duša je hotela, a telo ni moglo. Danes sem že preveč terjal od njega. Kot bi pretrgal vrv, na kateri visi življenje, me je pognalo iz previsa. Do kraja napete mišice na nogah so se sprostile, za nekaj trenutkov je prenehalo življenje, kot bi čakalo, ali bo še potrebno, ali bo to njegov konec. Letel sem. Pod mano globina, štrleče skale in črna stena, vedno bliže je prihajal prod, sedaj bom udaril. Mimo mene drve izbuljene oči Radota, beži celih 19 let mojega življenja. Morda pa le ni konec. Strašen sunek in udarec mi vzameta zavest, morda za sekundo ali niti ne. Vrvi sta napeti do skrajnosti. Ali bosta vzdržali? Kot struni sta zapeli ob skalo, mene je treščilo ob črno liso, nato pa je bilo vse tiho.

(Se nadaljuje)

OBZOR IN DRUŠTVENE VESTI

SLOVENSKI PLANINSKI IN ALPINISTIČNI MUZEJ

Nimamo ga še, toda dolžnost je, da ga čim prej osnujemo, uredimo, izpopolnjujemo in bogatimo. Prav za prav bi ga že davno morali imeti, toda časi niso bili naklonjeni slovenski stvari. Zdaj pa živimo v dobi, ko nam nikdo ne odreka pravic, ko povsod iščemo čim močnejših potrdil svojega bivanja na svoji zemlji. Zato ni prav nič čudno, če po osvoboditvi opažamo izredno lep razvoj naših muzejev, tako ljubljanskega kakor tudi muzejev v provinci. Kulturna in socialno-politična vrednost muzeja dobiva v socialistični kulturi svojo pravo ceno.

Zato je prav, da se vedno bolj oglašaja potreba po planinskem muzeju, ki bi nam predočeval in približeval zgodovino našega planinstva in alpinizma kot našo last, kot sestavino naše narodne zgodovine, kot pomemben element našega narodnega razvoja. Planinska zveza Slovenije se obrača na svoje članstvo in na široko javnost, da po posameznih društvih zbira material za planinski muzej. To je ena najvažnejših nalog njene propagandne komisije. Na kaj vse naj člani, ljubitelji zgodovine, mislijo pri tem?

Planinski in alpinistični muzej ne bo zbiral samo fotografij, diapozitivov in opreme. Ne bo samo pokopališče dosluženih rekvizitov, marveč bo moral prikazati razvoj planinstva in alpinistike na našem teritoriju od začetka v 18. stoletju do danes. Tu sem

spadajo biografski dokumenti naših planinskih pionirjev, vodilnih organizatorjev in alpinistov; prvotiski planinskih spisov, ki se nanašajo na naše gore; spisov, ki so jih naši ljudje napisali o tujih gorah; rokopisi teh spisov; avtogrami; reliefi; razvoj kartografije našega gorskega ozemlja od Valvazorja do danes; geološke karte; makete koč in domov; razvoj markiranja; pisne knjige z vrhov in koč; grafikoni obiska; grafikoni članstva od prvih let SPD do današnjega dne; fotografije vodnikov, alpinistov, organizatorjev; gorski folklor, fauna in flora — in centralna planinska knjižnica z vso domačo in tujo literaturo. Ogromne so naloge, ki čakajo propagandno komisijo in zadnji čas je, da gre na delo. Zdaj je čas in priložnost, da se za skupnost ohranijo razni predragoceni dokumenti, ki bi sicer lahko postali za zmerom plen raznih bibliomanov. Dolžnost slehernega člana, ki živi z društvom in našimi gorami pa je, da Planinsko zvezo Slovenije opozarja na vse, kar bi utegnilo biti v korist bodočega muzeja, da sam zbira in oddaja in druge spodbuja k pravilnemu odnosu do te prepotrebne stvari. Saj ne gre za nič manj kot za prepričljivo manifestacijo slovenstva na tem vročem gorskem svetu, kjer se je spopadel tuj pohlep z našim stanovitnim, neuničljivim odporom.

NOVI VZPONI

8. januarja 1950 sta izvršila Medja Maks in Lajnar Dolfe prvo ponovitev zimskega vzpona preko nove Jeseniške poti skozi Okno v Prisojniku. Prvi se je povzpел skozi Okno po tej nadelani poti Zagrebčan Kučan s tovarišem in je vzpon opisal v »Naših planinah«.

15. januarja je Hafner Milan (AO univerza) s tovarišem Jenčičem in Rajšpom drugič ponovil to smer. Mestoma so uporabili kline in vrvi, ki so molele izpod snega, vzpon cenijo

mestoma težavno (III. stopnja), čas plezanja 5 in pol ure.

15. januarja sta se Jerovšek in Blažej povzpela preko Skoka v Amfiteater (za Široko pečjo) ter preplezala nato novo zimsko smer v severozapadni steni Škrnatarice (poletni smer Čop in tovariši omenjena v »Našem alpinizmu«); čas plezanja: iz Amfiteatra dve uri in pol, ocena: srednje težavno (II) z več težavnimi mesti (III). Skok v Amfiteater zelo težaven

(IV). Skok v Amfiteater je bil pozimi drugič preplezan, prvi ga je, potem ko se je trudil skoraj eno uro v njem, preplezal med okupacijo Miha Arih in se iz Amfiteatra obrnil verjetno na Dovški Križ. Vendar so turisti v sestopu gotovo že prišli v Amfiteater (slika v Lovšini knjigi!); teden dni pred Jerovškom in Blažejem je sestopil v Amfiteater z Dovškega Križa Šavelj z Vihteličevo ter se po vrvi spustil preko Skoka.

V Kamniških Alpah sta preplezala 1. novembra 1949 Debeljak Ciril in Vinter Tatjana novo zimsko smer preko severne stene Vršičev. Za vzpon sta rabila v novem snegu in poledici 2½ uri. Vzpon cenita težavno (III). Dne 13. januarja so preplezali Kočevar Rado, Vavpotič France in Perko Marjan prvič pozimi grapo v severni steni Kočne. Grapa je dolga skoraj 1000 m. Možno je hitro napredovanje, problematični so bili le skoki, v katerih so Plezalci naleteli že na čist led.

RAZGLAD PO ALPINISTIČNEM SVETU

D. Reist in E. Reisz sta kot peta naveza premagala severovzhodno steno **Eigerja** 3. julija 1949. z vodnikom Kaufmannom v 16 urah in pol.

Italijanski vodnik Gino Solda in odlični **avstrijski amater** Eric Waschak sta preplezala Spigolo Giallo (Cima Piccola di Lavaredo) v manj kot treh urah. Enako Francoza H. Boucher in R. Richard.

Švicar Rene Dittert piše o švicarski ekspediciji na **Himalajo**: Čudovita ekspedicija, v vsakem pogledu še zanimivejša od ekspedicije leta 1947. Sijajne gore, nevidena flora, ljudje gostoljubni in prijetni. Začeli smo z raziskovanjem ledenika Ramtang, nato v 13 dneh dosegli Pyramid Peak (7132 m)... Preiskali smo nato vse mejno področje med Nepalom in Tibetom in poizkusili priti na Nupši (7018 m). Toda zaradi lednih težav, večjih kakor so v Lauperjevi smeri v Eigerju, smo prišli le do 6800 m...

Francoški alpinizem je 1949 praznoval 25-letnico, odkar je dosegel internacionalno višino (Jacques Lagarde, Tom de Lepiney in Henry de Segogne v Aiguille Verte in Aiguille du Plan 1924).

C. A. F. (Club Alpin Français) je lani pod pokroviteljstvom F. F. M. (Fédération Française de la Montagne) priredil več alpinističnih pripravniških tečajev oziroma taborov. Posebno sta uspela lyonski in pariški. V lyonskem je bilo 50 tečajnikov. Med drugim so prečili Les Grandes Jorasses, preplezali južni greben Aiguille Noire de Penterey, jugoza-

hodno steno Aiguille Mummery, prečili Aiguilles du Diable itd.

Francozi pripravljajo v letu 1950 ekspedicijo v Himalajo na nepalskem področju. »Danes je francoski alpinizem na vrhuncu; bolj kot kdaj je potrebno potrditi navzočnost naše dežele in vrednost, ki jo predstavlja,« tako pišejo. Njihov cilj: masiv Dhaulagiri, visok 8200 m, doslej še nepreiskan. Stroški so preračunani na 14 milijonov frs. Zanimivo je, da so razpisali nabiralno akcijo, češ da gre za nacionalno nalogo, ki mora uspeti. Značilno za razmere. Tudi naš alpinizem bi se že moral afirmirati pred svetom; ne samo zaradi nas, tudi zaradi drugih. In pri nas ne bi bilo treba prostovoljnih prispevkov.

Dnevnik **L'Aurore** je 28. septembra 1949 iz Grenobla priobčil senzacionalni dopis od posebnega dopisnika o silnem naraščanju gorskih nesreč. Dopisnik je prišel na misel, da bi se uvedla posebna dovolilnica za vzpone nad 2000 m, tako da bi k lovskim in ribiškim »pravicam« prišle še alpinistične; uvedel naj bi se v gorah nekak »vozni red«, kontrola itd. Roland Truffaut ogorčeno zavrača pisca in pravi: »Tudi mi terjamo dovolilnico, dovolilnico za pisanje člankov o gorah.« Zanimivo pa je njegovo utemeljevanje. Povedal ga je z enim stavkom: Alpinizem je eno izmed poslednjih sredstev, da najdeš svobodo. —

Dve italijanski reviji »Alpinismo« in »Lo scarpone« sta svoj čas poročali, da je 15. septembra 1947 uspelo

italijanskemu vodniku Gandolfu in Švicarju Binerju preplezati severno steno Matterhorna. Francoski »Alpinisme« vzpona ni zabeležil. 16. julija 1949 pa je »Lo scarpone« objavil pismo M. Kurza, ki v njem izraža pomisleke o izvršenem vzponu: vodnika

Binerja sploh ni, Gandolfa pa niso videli niti v Schönbielu, niti v Hörnli. Marcel Kurz poziva Gandolfa, naj to pojasni. Sedmi pristop na Matterhorn sta v 11 in pol urah izvršila Hurlimann in Roch. »To je doslej najboljši čas,« poročajo Francozi.

IZ SVETOVNE PLANINSKE LITERATURE

Saint Loup, Gora ni hotela... (La Montagne n'a pas voulu) Grenoble et Paris 1949.

Eden vodilnih francoskih alpinistov Herzog pravi v poročilu o tej knjigi, da se kažejo v njej novi časi. Psihološka analiza človeka v nevarnosti je danes bolj objektivna kakor v časih alpinistične romantike. Pri srečanju s smrtjo se ljudje razkrivajo. V gorah jo alpinist pogosto sreča. Ali ni v tem privlačnost gora? se vprašuje Herzog. Saint Loup pripoveduje zgodbe, v katerih je srečno naključje zadržalo smrtno koso, ne da bi imela človeška volja pri tem kaj opravka. Nietzsche ali Schopenhauer bi tega ne mogla razumeti. Herzog pogrša ob knjigi tistih zgodb, v katerih ne posega vmes naključje, marveč si alpinisti ohranijo življenje samo s svojo energijo in voljo. Vtisi alpinistov, ki so se spogledali s smrtjo, in ki jih razčlenjuje Saint Loup, spominjajo na doživetja Debeljaka Cirila (glej članek o Dedcu).

Wastl Mariner, Sodobna tehnika gorskega reševanja, Alpenverein, Innsbruck 1949.

Na internacionalnem reševalnem kongresu 1947 na Tirolskem je bilo avstrijskemu reševalnemu materialu in reševalnim metodam priznana prvenstvo.

V Münchenu pri Schmittu je lani za 50 letnico bavarske sekcije Alpenvereina izšla brošura z naslovom »Bergsteigen als Lebensform«. To je bila misel tudi pri nas zelo znanega Leona Maduschke. Brošura je kakor Saint Loupova knjiga dokaz, kako na zapadu iščejo psihološko in ideološko vsebino alpinizma. Po tem geslu je alpinizem sam po sebi dovolj bogat, da daje alpinistu etično merilo za živ-

ljenje. Pri iskanju tega ideala so našli zgodnjo smrt veliki monakovski plezalci: Preuss, Dülfer, Merkl, Weizenbach, Maduschka. Po njihovem alpinistično dejanje samo sebi zadostuje. Pri alpinizmu ni potrebno, da se vprašaš, zakaj je nastal in čemu služi. Znani francoski plezalec Schatz se ne strinja s tem, čeprav ideološkemu predgovoru bavarske jubilejne brošure ne odreka neke moči. Popravlja tudi seznam prvenstvenih vzponov bavarskih plezalcev v Marmoladi in v Nordendu.

Zanimivo knjigo o avstrijski ekspediciji na Himalajo je izdal zdravnik Rudolf Jonas (Seidel, Dunaj 1948). Posebno dragoceno je poglavje o zdravniških izkušnjah, poglavje, ki bo služilo vsem prihodnjim specialistom-zdravnikom, ki bodo spremljali take ekspedicije. Francoski alpinist Henri Salin končuje svoje poročilo o knjigi takole: »Največje zemeljske krasote so gotovo najtežje pristopne in zelo poredko obiskane. Ta misel tolaži i avanturiste i zamišljene samotarje. Ker se ti dve človeški kategoriji srečujeta v duši alpinista, bo taka knjiga vedno naša ljubiteljev...

Hubert Peterka je na Dunaju 1949 izdal knjigo **Peilstein Kletterführer**. 50 km južno od Dunaja je 1 km dolga, 100 m visoka pečina Peilstein, alpinistično vežbališče znamenitih bratov Zsigmondy in Purtscheller, dalje Peterke med obema vojnoma, po vojni pa mladih dunajskih mojstrov šeste stopnje. Schatz ugotavlja, da se Peterkina klasifikacija ujema s francosko in da je to lep korak k poenotenju težavnostnih stopenj. Kaže, da vlada v Peilsteinu napeta delavnost, saj je bilo veliko število smeri 5. in 6. stopnje izpeljanih v Peilsteinu po zadnji vojni.

ZADNJE BESEDE POLDOVEMU OČETU

Vsi, ko smo bili stalni gostje v Vratih, smo se spotoma oglašali pri njem: Vsaj »Dober dan!« smo mu voščili, če več ne. Za vsakogar je imel prijazno besedo in prgišče stare modrosti, ki so jo dale našim ljudem gore kot nagrado za trdo življenje. Da, naš Poldo! On in njegove ovce, pa oboje skupaj z gorami! Vse je bilo eno, nerazdružljivo povezano med seboj, zraslo v življenju, ki ni poznalo usmiljenja in je neizprosno terjalo svoje. Poldo je dajal, vse je dal, preden je postal to, kar je bil: sin gora. Ta vzdevek je res prislužil.

30. oktobra 1882 se je rodil v Mojstrani pri Hudgiju na številki 37. Vendar samo rodil in nič več. Že kar po rojstvu so ga »preselili« v Vrata in tam je bil njegov drugi dom, dom s sinjo streho in zelenima stenama ob straneh. Vrata so bila široka in ozka pot je držala v svet. Zadnja stena tega novega doma je bila poleti goła in siva, pozimi srebrnobela, pokrita z globokim snegom, gladka in navpična. Sredi tega obširnega doma, v bajti ob rovtu, se je gugala vsak dan po svoji kratki in enolični poti zibelka z malim Janezom. V svojih otroških letih je doživel vso tisto veličino gorske narave, ki jo sicer gorjanec more dojeti, ki pa jo potem zaklene v svoje srce in jo nosi s seboj vedno in povsod, umetnino, skrito pohlepnim očem, odprto vsakomur, ki more in zna prisluškovati nemi pesmi gora. Čudoviti kontrasti so se v njem zlivali v harmonično celoto: robotost gorjanca, nežnost ovčarja, odločnost planinca, požrtvovalnost gorskega vodnika in reševalca; vse te lastnosti so se prepletale ena z drugo in nam končno dale njega, ki smo ga imeli vsi radi in smo ga spoštovali: starega Poldo.

Imel je deset bratov in sestra; za vse je bilo koruznih žgancev premalo. Šli so v svet, ki jih je pogoltnil. Janez je ostal zvest svojemu domu, svojim goram in ovcam. Tu, med njimi si je poiskal svoj kruh, trd in črn, toda sladek. Še ni bil star šest let, ko je že pasel očetov trop: »kot kralj na planini vi-

soki« je zaživel borno, a srečno življenje ovčarja. Preden so ga poslali slovkovat v dovško šolo, je že prelezal vso Brinjevo glavo, poznal Kopice do slednjega vršička, vedel za vse tolmine v Rdečem potoku, nabiral planike Med plazami, z Dovškega križa občudoval koroško zemljo, se podil po Šplevti in iskal jagnjeta Na jezeru. Gonil je ovne Za Cmir, žvižgal za ovcami pod Luknjo, na Rušju in pod Skrlatico je iskal izgubljene jeréle. Vsepovsod ga je bilo dovolj, živega fantiča: v Vratih je odmeval njegov vrisk in žvižg. Zavedal se je svoje moči in pomembnosti.

V šoli se je počutil majhnega; on, sin svobode, ni znal sedeti v klopi med štirimi stenami. Poslali so ga na Koroško; tam je moral »tajč lernen«. Ko je prišel domov, je bila njegova prva pot v Vrata. Zrasel je že in z drugimi očmi je gledal »deželo svojih sanj«. Ljubil jo je še bolj in samo svetovna vojna ga je še ločila od nje. Pomagal je Aljažu pri predelavi Kredarice (Triglavskega doma); v enem samem poletju je poleg svojega ovčarskega dela 62krat nesel material na Kredarico in to je bilo edino, s čimer se je rad pohvalil pozneje v življenju. Ko je leta 1910 vstajal novi Aljažev dom v Vratih, je bil Poldo spet na mestu; pomagal, nosil je in delal, saj se je v njegovih Vratih vršila velika izprememba.

On je bil stalni prebivalec Vrat; k njemu so se obračali vsi, ki bi radi poznali vso to lepoto. In ko jim je tako pripovedoval in tolmačil imena, prehode in poti, se je zgodilo, da so ga vzeli turisti s seboj. Postal je gorski vodnik; šel je na tečaj in dobil vodniško knjižico. Njegov vrisk je bil jasnejši, postal je še bolj samozavesten.

Ko vsako leto z napetostjo spremljamo planiške skoke njegovega sina Janeza, ko ves svet čaka, kdaj se bo spustil z zaleta mladi Poldo, potem se spomnimo vsaj za trenutek njegovega očeta, ki je še letos s ponosom spremljal polete svojega sina in se pri tem spomnil, da je pred davnim časom, da,

pred 25-imi leti tudi on prejel plaketo za doseženo drugo mesto na prvih smuških tekmah v Bohinjski Bistrici. Miren je bil njegov glas, ko je pripovedoval:

»Pa takrat je bilo vse drugače. Takrat je Luks iz Mojstrane skočil 'rajtenda' 12 metrov, je bil pa že prvak. Mar smo se takrat tako dričali, kot se danes! Isto palico, s katero sem hodil poleti po gorah, sem vzel v obe roki, pa je šlo, kakor je šlo. Da, da, takrat...«

Da, junak je bil oče in sinu-junaku je zapustil prelep spomin: smučke s palico, ki so mu pomagale do plakete in drugega mesta na prvih smuških tekmah v Sloveniji.

Ko se je vrnil iz svetovne vojne, se je začela stara pesem: v Vrata. Vabila je tovarna in bel kruh; on je zrasel ob koruznem močniku, ki se mu do smrti ni odpovedal. Dne 5. januarja 1921 je že dobil novo vodniško knjižico. Ko sedaj listam po njej, imam občutek, da držim v rokah svetinjo, polovico Poldovega življenja. Tako je še lepa, tako dobro ohranjena, da čutim vso ljubezen, s katero jo je čuval. Vsa spričevala od leta 1922 pa tja do 1932 se končujejo skoraj enako: »Svoju dužnost obavio je na moje največje zadovoljstvo, te ga mogu planinarima rado preporučiti.« Zadnje sta mu napisala zakonca Post 18. 8. 1932: »Our guide was very good indeed.« Ne vem, če je pozneje še vodil; pisarna SPD mu je 19. 11. 1938 knjižico še potrdila.

Ko je prišla okupacija, se je boril tudi Polda. Brez puške je bil dragocen, saj je živel v Vratih, in v Vratih je bil dalj časa štab partizanske edinice. Leto 1945 ga je našlo starega in bolnega; sedel je pred svojo bajto in čakal na Čopovega Joža ali kogar koli, ki bo prišel mimo in bo hotel govoriti. Tak je bil Polda še letos, da, celo štafetno palico je zagrabil in ne-

sel. Ko sem hitel pred štafeto k Peričniku, se je smehljaj: »Fant moj, ti imaš še ta prve noge!«

Prazna bo klop pred Poldovo bajto, nič več ne bo pokašljeval okrog tamarja, drugi bodo gnojili, kosili in grabili na rovtu. Družina je izgubila očeta, trop poglavarja, Vrata svojega čuvarja, mi, planinci in alpinisti pa — da, kaj smo izgubili z njim? Pla-

ninca? Alpinista? Vodnika? Reševalca? To in še več: izgubili smo tovariša — veterana! In nič več ne bomo »prjatl«...

13. decembra 1949 je dovško pokopališče skriilo trinajstega, ki je bil drag goram in nam. Poldov oče je bil trinajsti. Gore, ki jih je ljubil in jim služil, bodo čuvale njegov grob.

Mojstrana dne 25. decembra 1949.

Janez Svolfšak

Vavkén Evgen:

NESREČA V MARTULJKU

Sredi avgusta 1949. leta sta se v Mali Ponci ponesrečila dva mlada alpinista, Mariborčana Aigner Ernest in Leskovar Vlado, stara 18 in 17 let, oba delavca v Tovarni avtomobilov v

Mariboru, pripravnika mariborskega alpinističnega odseka.

Potrebno je, da skušamo razjasniti vzroke smrti teh dveh mladih planincev, kajti umrla sta, ne da bi se

mogli opaziti kakršni koli znaki poškodbe.

Da bi nam bile okolnosti nesreče jasne, pogledajmo, kaj poroča mariborski alpinistični odsek o smrtni nesreči Aignerja in Leskovarja:

Kakor vsako leto, je tudi letos (1949. leta) organiziral mariborski AO v Martuljku plezalni tabor.

Oni dan, 15. avgusta 1949, bi morale po programu v Špikov graben tri naveze. Vse tri naj bi šle po najlažji poti na vrh Grabna. Tam naj bi se ločile, Aigner ter Leskovar naj bi s krniške strani, iz Gruntovnice vstopila v žleb, ki bi ju celo v megli, dežju in krušljivosti, ki je značilna za to steno, privedel brez večjih težav na vrh. Tako jima je bila natančno označena smer plezanja.

Ker pa je postajal svet vedno težji, sta se le s težavo dvigala. Ob pol peti uri popoldne sta ostali dve navezi izpod vrha Špika še slišali njune glasove, razločiti pa nista mogli, kaj kličeta.

Verjetno sta Aigner in Leskovar dospela že v zadnjo tretjino in ni jima mnogo manjkalo do vrha. Stene tam še ni nihče plezal, verjetno pa je precej težka, posebno v takem slabem vremenu. Bližala se je noč. Domneva se, da sta se mislila vrniti, ne da bi dosegla vrh. Vendar nam pa ni jasno, zakaj sta se pozneje ločila. Najbolj verjetno je, da je Aigner opešal in ni mogel naprej ter je sklenil, da tam počaka naslednjega dne pomoči, ki naj bi jo pripeljal Leskovar.

V taboru so ju čakali do torka 16. avgusta 1949 do 13. ure. Računali so, da bi se do tega časa mogla vrniti ali s Pod Srca ali iz Aka ali iz Krnice. Ker ju ni bilo, sta odšla na poizvedovanje Krajger Lojze, član Gorske reševalne službe in Balant Martin. Ves popoldan pa je bilo megleno in deževno, tako da jima je bil pregled stene onemogočen, pa tudi na klice se ni nikdo odzival, čeprav sta šla v majhni razdalji (50 m) od mesta, kjer so pozneje našli mrtvega Leskovarja.

Naslednji dan (v sredo 17. avgusta 1949) je vodstvo tečaja ponovno poslalo poizvedovalno ekipo šestih tova-

rišev pod vodstvom Fona, člana GRS. V drugi polovici Špikovega Grabna, kjer zavije žleb v desno proti vrhu Grabna, je v levo v smeri vrha Ponce navpičen, markanten žleb in v njegovem dnu so zapazili reševalci sključeno truplo ponesrečenega Leskovarja. Ležal je nad zadnjim skokom povsem nepoškodovan, s kapo potegnjeno preko čela, sključen, da bi se tako najbolje zavaroval proti mrazu, kajti preko srajce je imel samo vetrovko.

Pri njem so našli konzervo, obe kladivi, en klin in tri zaponke. Odprto ostane vprašanje, zakaj je pri zadnjem spustu uporabil tridesetmetrsko vrv tako, da jo je zgoraj privezal, ko pa je imel še en klin in bi lahko tvegala še en spust ter tako prispel na grušč.

Ponesrečenega Leskovarja so spravili do grušča iz stene. Ostali so nadaljevali z iskanjem pogrešanega Aignerja. Obvestili so tudi jeseniško reševalno postajo, ki je našla naslednje dni še Aignerja.

V poročilu navaja vodstvo najbolj verjetne vzroke nesreče: Aigner in Leskovar sta odšla v steno v slabem vremenu ter sta nepravilno vstopila. Njuna oprema je bila pomanjkljiva, obadva sta hotela turo izvršiti, ker sta imela izredno voljo in navdušenje do plezanja in bila sta še zelo mlada in neizkušena.

Če k temu poročilu dostavimo še kratek pregled reševanja, kot ga je podal vodja reševalne ekipe Krušič Janez, nam bo morda jasno, v kakšnih okoliščinah sta se ponesrečila mlada Mariborčana. Poročilo navaja domneven čas nesreče: t. j. v noči od 15. na 16. avgusta 1949. leta. Reševali so v sredo Vodeb, Fon, Golmajer, v četrtek in petek Krušič, Praček, Kramžar, Šiler, Koblar Slavko, delno Fon in Krajgerjeva. Dne 19. avgusta 1949. je ponesrečenca pregledal dr. Volbank v Kranjski gori in sestavil izvid o smrti.

Nadalje ugotavlja poročilo vzrok smrti; obadva sta bila v mladostni nepremišljenosti in ambicioznosti trimasta, ker se kljub slabemu vremenu nista pravočasno vrnila.

Iz obeh poročil je razvidno, da sta imela obadva ponesrečenca zelo neugodno vreme; temperatura je ponoči zelo padla; ponesrečenca sta bila v neznanem kraju, kar ju je še bolj zmedlo in potrlo; bila sta utrujena in izčrpana zaradi dolgega bivanja v steni; obadva sta bila mlada, trmasta, nista bila kos takim težkim telesnim in duševnim naporom; bila sta neizvežbana in nevajena višine in tehnike, kar dokazuje njuno manevriranje s tehnično opremo in dejstvo, da sta umrla od izčrpanosti in gladu, tako rekoč pri polni mizi, saj je imel Aigner pod glavo poln nahrbtnik hrane, ko ga je našla reševalna ekipa, Leskovar pa pri sebi eno konzervo.

Vendar pa vse to še ne more biti vzrok njune smrti; saj ostanejo ljudje živi še pod mnogo težjimi pogoji in pri nižji temperaturi; ta dva pa sta umrla pri $+3^{\circ}\text{C}$ in sta pri tako »visoki«
temperaturi otrpnila.

Da pojasnimo to, se moramo ozreti nekoliko v fiziologijo (nauk o funkciji človeškega organizma).

Znano je, da ima človek telesno temperaturo 36.2 do 37°C (merjeno pod pazduho), ki je stanovitna in se giblje samo v minimalnih razlikah.

Ena tretjina te telesne temperature se tvori z delom srca, pljuč in ledvic, drugi dve tretjini pa z delom ostalega mišičja. Proizvodnja temperature teh dveh tretjin se nekoliko poveča pri težkem delu; to lahko opazamo pri opravljanju ročnega dela ali pri hoji v breg, ko moremo odložiti odvišno obleko, ker nam je vroče.

Vir telesne temperature je hrana. Ta hrana je sestavljena v večini iz masti, beljakovin in ogljikovih hidratov. To vse se razen nekaj beljakovin, ki se uporabijo deloma v druge namene, pretvori v živalski sladkor — glikogen, ki potem v telesu oksidira, izgori in oddaja energijo — toploto.

Da pa je razmerje med tvorbo in oddajo toplote isto, skrbi center za uravnavanje temperature v možganih. Ta center se poslužuje za reguliranje toplote raznih načinov: zoženja in širjenja lasnic (kapilar), globokega dihanja, znojenja, povečanja cirkulacije krvi itd. Oddaja toplote se vrši na več

načinov: telo mora ogreti vdihani zrak in zaužito hrano, izgublja toploto na izdihanem zraku in vodni pari, izžareva toploto iz same površine telesa in izpariva znoj. Čim večja je torej oddaja toplote, tem več je mora telo proizvajati, tem več je potrebno hrane, da ostane temperatura stanovitna.

Pa še nekaj moramo omeniti. Center za regulacijo toplote pravilno deluje samo tedaj, kadar je človek v budnem stanju. V spanju pa je center moten: zato se temperatura v spanju zniža. Če nismo pri normalni sobni temperaturi 18°C med spanjem dovolj pokriti, se budimo in imamo občutek, da nas zebe; zato proizvajamo z rahlimi krči in tresenjem (mišično delo podkožnih mišic) nedostatek temperature. Nato doseže po kratkem času, ko prične center za regulacijo temperature zopet pravilno delovati, telo normalno temperaturo.

Zimski alpinisti in ljudje v pokrajinah z nizko temperaturo vedo, da ne smejo nikoli zaspati na prostem in zato stalno budijo drug drugega ali pa uporabljajo sredstva, ki jih ohranijo budne.

Če sedaj upoštevamo vse to pri Aignerjevem in Leskovarjevem primeru, ki so ju našli na zunaj popolnoma nepoškodovana, moramo zaključiti naslednje:

Vse okoliščine ter njuno telesno in duševno stanje je bilo tako, da sta izgubila življenje kljub zadostni hrani, katero sta imela s seboj, pa je nista znala iz nepojasnjenih vzrokov (morda strah, obup in neznanje) uporabiti.

Obadva sta porabila zalogo glikogena, razmerje med tvorbo in oddajo toplote se je vedno večalo, posebno zato, ker sta sedela in se nista gibala (dve tretjini proizvodnje temperature, mišično delo). Zaradi utrujenosti in izčrpanosti, mrzlega vetra ter mirovanja v mrazu sta nato zaspala. Center za regulacijo temperature pa ni zmožal obdržati temperaturo na zadostni višini, oziroma vplivati na center za budnost in ju prebuditi: tako sta se obadva v spanju ohladila na zunanjo temperaturo. Pomči ni bilo in tako so obema prenehale življenjske funkcije v spanju. Takšne so torej našli člani GRS.

OPOMBA UREDNIŠTVA k članku »Nesreča v Martuljku«

Disciplinski odbor Planinske zveze Slovenije je v disciplinski zadevi proti članom vodstva in drugim udeležencem tabora alpinistov-članov AO PD Maribor zaradi morebitne krivde pri nezgodi Aignerja in Leskovarja sklenil, da se disciplinski prestop ek ustavi. — Vodstvo tabora s tov. Vodebom na čelu je v celoti izvršilo svojo dolžnost, kakor tudi ostali člani tabora. Tov. Aigner in Leskovar se nista držala navodil in nasvetov, ki jih je dalo vodstvo. Predvsem se nista držala smeri, kakor jima je bila nakazana,

nista se ozirala na poslabšanje vremena in se zato nista vrnili; hotela sta, kakor sta že vnaprej izjavljala, turo za vsako ceno izvršiti. Ker sta bili trupli ponesrečencev po zdravnikovi ugotovitvi brez vsake poškodbe, je možen edini zaključek, da sta na turi, največ pa zaradi slabega vremena in težavnosti sestopa obnemogla in izgubila voljo do borbe za življenje. To lahko sklepamo tudi iz popolnoma nerazumljivega ravnanja pok. Leskovarja z vrvjo. Tragične nesreče sta kriva torej ponesrečenca sama. Vodstvo tabora je storilo vse, da ju reši.

SKLEPI DISKUSIJ S SESTANKA NAČELNIKOV AO-jev NA KALU

1. Namen alpinizma je dvig moralnih in telesnih, družbi koristnih kvalit, torej naj alpinizem vzgaja ljudi v dobre, telesno in moralno močne državljane, ki bodo znali v najtesnejšem kontaktu z naravo pridobljeno lastnost prenašati na svoje vsakodnevno udejstvovanje v korist človeške družbe.

2. Športnega tekmovanja v alpinizmu ni in ga biti ne sme. V alpinizmu lahko tekmujemo le hitrejšem pridobivanju telesnih in moralnih kvalit.

3. Pravilnik AO-jev naj se spremeni in naj se vnese naslednje:

Prilavnik AO lahko postane član društva, za katerega se ugotovi, da je prešel razvojno pot planinstva. To dokončno ugotovi postavljena komisija AO-ja ob sodelovanju instruktorja sosednjega AO-ja. V primeru potrebe člana tudi izpraša.

Pogoji prehoda iz pripravniškega staža v članski ostanejo neizpremenjeni.

Instruktor alpinizma je član AO-ja, ki mora imeti v največji meri kvalitete navedene pod točko 1., nadalje mora praktično popolnoma obvladati letno in zimsko plezalno tehniko, biti sposoben samostojno voditi alpinistični tečaj, mora biti sposoben voditi navezo v V. težavnostni stopnji in imeti sposobnost, da prenaša svoje znanje na alpinistični kader.

4. Alpinistične tečaje lahko vodijo samo instruktorji. Potrebno število

vodij navez izbere vodja tečaja sam iz vrst alpinistov.

5. Instruktorje izbere Komisija za alpinistiko in jih potrdi PSJ.

6. Vsi pripadniki — pripravniki in člani — AO-jev, ki gornjih kvalit v svojem udejstvovanju niso pridobili ali svojih pridobljenih kvalit niso prenašali na našo družbeno stvarnost, naj se iz odsekov izločijo. Predloge za izključitev sestavlja odbor AO-ja in o njih razpravlja AO na svojem skupnem sestanku. Predloge pošlje AO disciplinskemu sodišču PZS, ki o njih končno odloča. Revizija članstva se mora izvršiti vsaj enkrat letno. Prvo revizijo morajo izvesti AO-ji do konca februarja meseca.

7. Vsi člani in pripravniki so dolžni najtesneje sodelovati pri delu PD.

8. Vsi člani in pripravniki AO-jev, ki zagraše nekulturno dejanje (pijančevanje, slabo obnašanje, netovarištvo), morajo biti izključeni iz AO.

9. Alpinisti so dolžni dajati PSJ imena onih, ki so zagrašili nekulturna dejanja v gorah.

10. V načelih ideoloških člankov o alpinizmu za kateri koli list v državi, se ne sme objavljati brez predhodnega dovoljenja PSJ.

11. Vsi AO-ji naj sestavijo vprašanja iz vse teorije alpinizma do konca februarja 1950.

12. Na tečaje AO lahko sprejme AO samo one člane in pripravnike, ki imajo ustrezajočo opremo.

Pod Dleskovcem

Foto Kovačič — Maribor

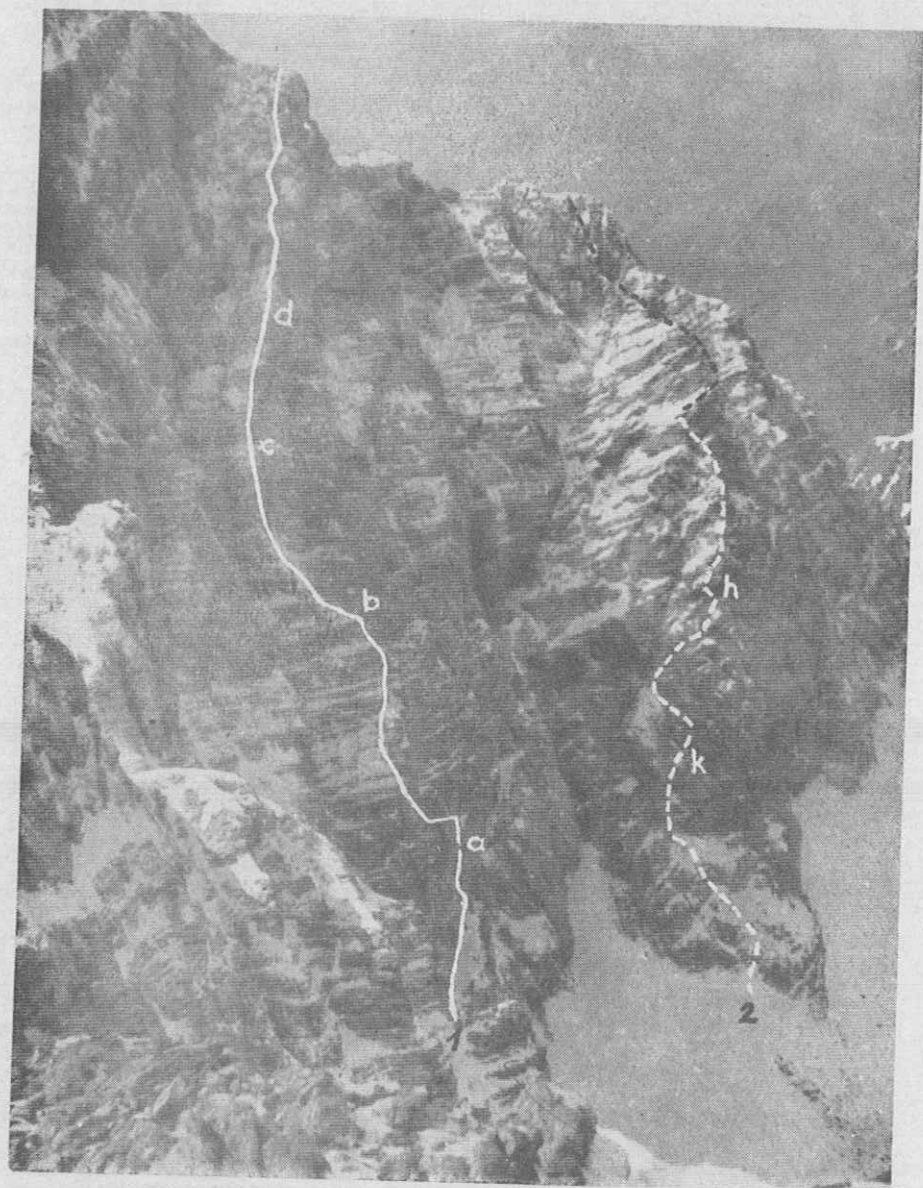

Foto Kočevar — Ljubljana

Severna stena Triglava

1. Skalaška smer — Debeljak-Kočevar
2. Jugov steber — Kočevar-Zupan

**DRŽAVNI
ZAVAROVALNI
ZAVOD**

Z a v a r u j e

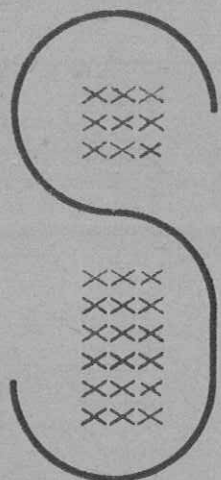
IMETJE

poslopja in premičnine proti škodi zaradi požara, eksplozije, potresa, viharja, povodnji, useda zemlje, vlomske tatvine, steklo proti razbitju, posevke in pridelke proti škodi zaradi toče, poplave in viharja, živino za primer pogina in prisilnega zakola, blago med prevozom in prometna sredstva, zakonito dolžnost jamstva

OSEBE

za primer doživetja in smrti
proti posledicam telesnih nezgod

Državni zavarovalni zavod ščiti ljudsko imetje in s tem sodeluje pri socialistični preobrazbi našega gospodarstva. — Dviga življenjsko in kulturno raven delovnega človeka. — Pomaga pri izpolnjevanju nalog našega petletnega plana.

DRŽAVNO
PODJETJE

Slovenija
šport

LJUBLJANA
TYRŠEVA 18

Vam nudi fizikalne
potrebščine za vse
panoge športa

